

Arkadiusz Słabig

"Przybysze" : dokumenty do dziejów uchodźców politycznych z Grecji w zbiorach Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu

Słupskie Studia Historyczne 12, 227-240

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARKADIUSZ SŁABIG

PAP SŁUPSK

**„PRZYBYSZE”. DOKUMENTY DO DZIEJÓW
UCHODźCÓW POLITYCZNYCH Z GRECJI
W ZBIORACH ODDZIAŁU
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ W POZNANIU**

Zbiory archiwalne Instytutu Pamięci Narodowej zawierają wiele cennych materiałów związanych z polityką narodowościową państwa polskiego po II wojnie światowej. W przeważającej mierze są to dokumenty ukazujące stosunek organów bezpieczeństwa do rozszarpanych po kraju mniejszości narodowych. Tego rodzaju źródła informują nas przede wszystkim o metodach operacyjnego zabezpieczenia określonych społeczności przed, jak to częstokroć zaznaczali autorzy materiałów, wszelkiego rodzaju „wrogą działalnością”. Przedsięwzięciom zabezpieczającym towarzyszyły szczegółowe analizy rozpatrywanej grupy narodowościowej, uwypuklające zjawiska budzące zaniepokojenie władz. Stworzony w toku gromadzenia danych obraz danej społeczności mniejszościowej zawiera wiele cennych informacji o zachodzących w niej przemianach społecznych, politycznych i kulturalnych.

W archiwum Oddziału IPN w Poznaniu znalazły się m.in. materiały operacyjne dotyczące uchodźców politycznych z Grecji, zamieszkałych na terenie Polic i Szczecina. Emigranci geccy osiedli na stałe na Pomorzu Zachodnim po 1951 roku. Pozbawieni przez władze greckie obywatelstwa, przebywali w Polsce na prawach azylu politycznego jako bezpaństwowcy (apatrydzi). Ich komunistyczna i partyzancka przeszłość (byli członkami Komunistycznej Partii Grecji i żołnierzami Demokratycznej Armii Grecji) przyczyniła się do nadania im specyficznego statusu allochtonicznej mniejszości narodowej. Przybyszom z Grecji formalnie przysługiwały niemal wszystkie prawa nadane obywatelom polskim (z wyjątkiem praw do nabywania na własność nieruchomości i posiadania polskich paszportów). Umożliwiono im także pielęgnowanie swej odrębności etnicznej i kulturowej, czemu m.in. służył m.in. powołany w 1953 r. Związek Uchodźców Politycznych im. Nikosa Belejannisa. Opieka ze strony państwa polskiego objęła również sferę socjalną, przy-

czyniając się do podjęcia pracy zarobkowej przez apatrydów bądź przyznania części z nich różnego rodzaju zasiłków¹.

Kuratela państwa polskiego miała jednak swoją cenę. Była nią wzmożona kontrola ze strony organów bezpieczeństwa. Odbywała się ona w ramach prowadzonej w latach 1964-1976 sprawy zagadnieniowej (przekwalifikowanej w 1970 r. na obiektową) pod kryptonimem „Przybysze”. Inwigilacja prowadzona przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa z Wydziału II i III Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Szczecinie objęła przede wszystkim życie polityczne uchodźców (głównie podziały frakcyjne w łonie KPG), kontakty z ambasadą Grecji w Warszawie oraz więzi utrzymywane z diasporą grecką w całej Europie. Operacyjne zabezpieczenie imigrantów było możliwe dzięki stworzeniu przez aparat bezpieczeństwa sieci agenturalnej obejmującej samych uchodźców. Kierując się w tym przypadku kryterium przynależności partyjnej bądź zajmowanym stanowiskiem służbowym, agenturę podzielono na: kontakty poufne (k.p.), kontakty operacyjne (k.o.), kontakty służbowe (k.sł.) oraz najliczniejszą kategorię – tajnych współpracowników (t.w.).

Datujący się od 1976 roku spadek zainteresowania SB greckimi apatrydami, był wynikiem ich masowego powrotu do ojczyzny. Reemigracja stała się możliwa dzięki demokratyzacji życia politycznego w Grecji po 1974 r. Grupa uchodźców, licząca na Pomorzu Zachodnim początkowo ok. 1300 osób, stopniała pod koniec lat 80. do niespełna 300.

Zaprezentowane poniżej dokumenty operacyjne z lat 1964-1975 opublikowano z zachowaniem oryginalnego stylu, składni, pisowni oraz interpunkcji. Jedyne zmiany w tekście polegały na zastąpieniu pełnych danych osobowych inicjałami i poprawieniu rażących błędów ortograficznych.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, sygn. 0017/953, z. 1 z 6,
Plan operacyjnych przedsięwzięć do sprawy zagadnieniowej kryptonim „Przybysze” z 22 V 1964

Szczecin 22 V 1964

Plan operacyjnych przedsięwzięć do sprawy zagadnieniowej
kryptonim „Przybysze”

Na terenie Polic i Szczecina zamieszkuje ponad 1200 osób narodowości greckiej i macedońskiej. Przebywają oni w Polsce na prawach azylu politycznego i traktowa-

¹ Zagadnieniem uchodźców politycznych z Grecji przebywających w Polsce po II wojnie światowej zajęli się przede wszystkim: M. Wojecki (*Grecy i Macedończycy na Pomorzu Zachodnim w latach 1949-1960*, [w:] Pomerania Ethnica, red. M. Giedroyc, J. Mieczkowski, Szczecin 1998; tenże, *Ludność grecka i macedońska na Pomorzu Zachodnim w latach 1951-1990*, Przegląd Zachodniopomorski T. VII (XXXVII), R. 1993, z. 2; tenże, *Uchodźcy polityczni z Grecji w Polsce, 1948-1975*, Jelenia Góra 1989 oraz K. Pudło, *Grecy i Macedończycy w Polsce 1948-1993. Imigracja, przemiany i zanikanie grupy*, Sprawy Narodowościowe – Seria Nowa, t. IV (1995), z. 6.

ni są jak bezpaństwowcy. Większość Greków to byli działacze ruchu rewolucyjnego i aktywni członkowie KPG. W chwili obecnej cały szereg Greków i Macedończyków należy do PZPR.

Dokonane rozeznanie po tym zagadnieniu pod względem zainteresowań, działalności i prowadzonego trybu życia pozwoliło ustalić kilka miejsc styku Greków na terenie Polic i Szczecina. Miejscami najczęściej odwiedzanymi przez Greków są świetlice w obu miejscowościach i klub grecki w Policach. Ponadto większe skupiska znajdują się w Państwowych Ośrodkach Wychowawczych w Szczecinie i w Policku w Domu Dziecka.

Grecy skupieni są również wg miejsca zatrudnienia. Ustalono, że w Szczecińskiej Stoczni pracuje ok. 15 Greków, w tym 3 na stanowiskach inżynieryjno-technicznych. Analogiczna sytuacja kształtuje się w papierni Skolwin i Porcie Szczecińskim. Ustalono 10 Greków studiujących na wyższych uczelniach Szczecina. W PŻM zatrudnionych jest na statkach 9 marynarzy greckich, w tym kilku oficerów mechaników. Do niedawna pracował również jeden Grek, który został zwolniony z pracy za uprawianie przemytu, drugi natomiast pozostaje aktualnie w rezerwie marynarskiej za utrzymywanie podejrzanych kontaktów z Grekami za granicą. W minionym okresie oficer – mechanik PŻM S., na terenie Londynu utrzymywał kontakt z pracownikami tamtejszej placówki greckiej. Pracownica administracyjna PŻM – Greczynka P., posiada krewnych w NRF, od których otrzymuje wartościowe paczki.

Organizacyjnie Grecy skupieni są poza przynależnością do PZPR wg poszczególnych miejsc pracy – w ziomkostwach. Przedstawicielem ziomkostwa na Szczecin jest P., a w Policach B. K. Wokół tych osób skupiają się sympatycy i zwolennicy tego zrzeszenia. W ramach ziomkostwa Grecy opłacają składki członkowskie, istnieje również kasa zapomogowo-pożyczkowa. Każde ziomkostwo posiada swoje władze i społecznych działaczy. Co najmniej raz w miesiącu odbywają się zebrania przy udziale przedstawicieli centralnego ziomkostwa z Wrocławia. Istnieją także skupiska Greków nie związanych organizacyjnie. Wg wspólnych upodobań zbierają się wokół osoby S. J. – b. pułkownika wojsk monarchistycznych. Wymieniony jest bardzo ruchliwy i aktywnie zaangażowany w pracy społecznej ziomkostwa greckiego. W okresie letnim Grecy skupiają się także wokół kiosków prowadzonych przez Greków na terenie Polic (przy ul. Rewolucji Październikowej i Krasickiego).

W okresie ostatnich lat ujawniono nieliczną (20 Greków) grupę dogmatyków propagujących słuszność polityki chińskiej i albańskiej. W poprzednim okresie przy pomocy sprawdzonego t.w. „Otomos”, uchodzącego za sympatyka grupy dogmatyków zdołano przechwycić kolportowaną prasę i biuletyny antypaństwowe. Nadchodziły one z Albanii i Grecji przez Wrocław. Przesyłki te zostały przerwane od blisko pół roku czasu. Na terenie Szczecina grupa dogmatyczna kierowana jest przez A. A. – pracownika Spółdzielni Inwalidzkiej „Weteran” uchodzącego za przywódcę ideologicznego. W tej grupie najaktywniejszym fanatykiem jest W. T.

Grupa dogmatyczna ze Szczecina posiada kontakt z analogiczną grupą z Wrocławia. Wrocławscy „działacze” uważają, że stanowią komitet centralny jako przeciwstawienie do odpowiednika KC naszej partii. Na czele tego komitetu stoją C. i C.

Na terenie Polic ostatnio ujawniono także zwolenników grupy dogmatycznej (6 osób), na czele stoi K. S., wydany z PZPR w 1961 r. Sympatyzuje z nimi t.w. ps. „Jan” zatrudniony jako inżynier w Papierni Skolwin, dotychczas nie sprawdzony i nie związany z nami. Ich działalność ogranicza się do prowadzenia dyskusji politycznych w mieszkaniach prywatnych, pod szyldem uroczystości domowych, koleżeńskich czy rodzinnych. Wśród dogmatyków ustalono kilku członków PZPR, część jest bezpartyjnych. Kierowniczą i organizacyjną rolę odgrywają wydaleny z partii w 1961 r. za analogiczną działalność.

W Szczecinie istnieją grupy Greków utrzymujących kontakty z marynarzami greckimi zawijającymi do portu szczecińskiego. W okresie 1963/64 ustalono, że do naszego portu zawinęło 71 statków innych bander z załogami greckimi. Wg naszych danych agenturalnych marynarze ci podczas spotkań z miejscowymi Grekami prowadzą agitację za wyjazdem do Grecji. Proponują pomoc w nielegalnym przetrzucie statkiem za granicę i obiecują następnie wstawiennictwo u władz greckich. Ponadto niektórzy marynarze interesują się sytuacją panującą wśród Greków zamieszkałych na naszym terenie. Grecy marynarze podczas postoju w porcie odwiedzają lokale rozrywkowe i nawiązują znajomości z Grekami. Odwiedzają również kobiety lekkiego prowadzenia się wywodzące się ze środowiska greckiego. Przy udziale sprawdzonego t.w. ps. „Kleftis” dokonano rozeznania miejsca kontaktów przy ul. Montwiłła, odwiedzanego dość regularnie przez greckich marynarzy. Zamieszkuje tam żona marynarza PŻM D., której córki trudnią się nierządem. Wokół tych osób skupia się około pięciu Greków zajmujących się handlem przedmiotami pochodzenia zagranicznego i obcą walutą. Do tej grupy osób dotarcie ma niesprawdzony dotychczas t.w. ps. „Tadek”.

W kwietniu b.r. uzyskano informacje, że z-ca kapitana greckiego statku „Mazu Illias” za wszelką cenę zmierzał do nawiązania kontaktu z przywódcami grupy dogmatycznej z terenu Wrocławia K. i C. Za pośrednictwem t.w. ps. „Otomos” doręczył im list i swój londyński adres celem nawiązania kontaktu korespondencyjnego.

Oddzielnym problemem są kontakty miejscowych Greków z placówką dyplomatyczną Grecji. Posiadane informacje świadczą o aktywnej działalności pracowników ambasady. Prowadzą oni także agitację za wyjazdem na stałe do Grecji. Pod tym pretekstem Grecy wyjeżdżają do Warszawy lub drogą korespondencyjną informują się w tych sprawach lub zgłaszają chęć wyjazdu. W praktycznej działalności pracownicy żądają od każdej osoby ubiegającej się o wyjazd do Grecji podpisania deklaracji uwzględniającej wyrzeczenie się przeszłej działalności politycznej i zobowiązania się niepodejmowania takowej w przyszłości. Ponadto prowadzą rozmowy mające na celu dokładne rozeznanie osoby ubiegającej się o wyjazd i wyciągają od niej informacje o pozostałych Grekach. Wymownym tego przykładem może być informacja od sprawdzonego t.w. ps. „Agis” z 27 IV 1964.

Podał on, że G. D. (zam. w Szczecinie) 3-krotnie ubiegał się o wyjazd na stałe do Grecji. W uzasadnieniu odmowy pracownik placówki dyplomatycznej powiedział że: mimo podpisania deklaracji G. odwiedzał świetlicę grecką, opłacał składki członkowskie Ziomkostwa i kasy zapomogowo-pożyczkowej oraz nie informował o sytuacji panującej wśród Greków.

Ogółem ustalono ok. 10 osób utrzymujących kontakt z ambasadą grecką. M.in. K., G., D. drogą korespondencyjną prosili o umożliwienie im powrotu do Grecji nadmienając, że zostali oszukani. Mimo, że podania te pisane były w 1961 i 1962 r. dotychczas żaden z nich nie wyjechał na stałe do Grecji. Nadmienić należy, że osoby utrzymujące kontakt z placówką zachowują ten fakt w ścisłej tajemnicy. O ile pobyt w placówce zostaje ujawniony, jest on zawsze pozorowany i tłumaczony ubieganiem się o wyjazd na stałe do Grecji. Obecnie notuje się nasilenie tych wyjazdów.

W okresie 1963-1964 notowano przyjazdy Greków z Grecji (12), NRD (26), Australii (1), ZSRR (4), Bułgarii (1), Rumunii (1) i Czechosłowacji (5). Jesienią 1963 r. przebywała na tutejszym terenie siostra prezesa ziomkostwa na Police B. K., zamieszkała na stałe w Grecji. Po jej wyjeździe B. rozpoczął agitację za powrotem do Grecji. Ponadto rozpoczął kampanię p-ko stosunkom ekonomicznym i kulturalnym w Polsce. Jego oficjalne wystąpienie zostało skrytykowane w gronie postępowych i pozytywnych Greków. Nie zaprzestał jednak swej agitacyjnej działalności, zaznaczając przy tym, że jeszcze w bieżącym roku wyjedzie do Grecji, w czym pomoże mu syn adwokat zam. w Stanach Zjednoczonych. Na B. K. założona została sprawa operacyjnego sprawdzenia, na materiałach t.w. „Agis” i „Otomos”.

Grecy zamieszkali na terenie Polic i Szczecina posiadają krewnych w Grecji i innych państwach kapitalistycznych. Do tych państw nie notujemy wyjazdów czasowych. Do państw socjalistycznych czasowe wyjazdy natomiast w okresie 1963-64 przedstawiają się następująco: Bułgaria (2), Czechosłowacja (11), NRD (1), Jugosławia (3), ZSRR (9), Węgry (1). Rozeznanie na tym odcinku nie było dotychczas aktywnie prowadzone. Osoby te jednak wymagają głębszego rozeznania operacyjnego, by ustalić ewentualne powiązania grupy szczecińskich dogmatyków z analogicznymi osobami zamieszkałymi w innych państwach socjalistycznych. Ponadto droga ta może być wykorzystywana do przewozu prasy i literatury chińskiej. Niejednolitość poglądów politycznych środowiska greckiego, ich kontakty z placówką grecką i marynarzami stanowią podstawę do operacyjnego rozpracowania i organizowania pracy służby bezpieczeństwa na tym odcinku. Dotychczasowe rozeznanie i opracowanie operacyjne tego zagadnienia jest niedostateczne i wymaga aktywizacji na tym odcinku.

Kierunek rozpracowania:

1. Pozyskanie nowej agentury spośród inteligencji greckiej, przy pomocy, której można by było docierać do placówki greckiej lub realizować określone zadania za granicą.
2. Ujawnienie i rozpracowywanie osób utrzymujących kontakty z placówką grecką.
3. Ustalać kontakty marynarzy greckich zawijających do portu szczecińskiego, rozpracowywać je i spośród nich pozyskiwać tajnych współpracowników.
4. Śledzić działalność polityczną grupy dogmatycznej, ujawniać kolportowaną, wrogą literaturę i na bieżąco informować instancje partyjne.

Plan operacyjnych przedsięwzięć

1. Opracować i pozyskać do współpracy t.w. z grona nauczycielskiego Domu Dziecka w Policach, celem zapewnienia sobie możliwości obserwacji figuranta sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Atena”, podejrzanego o kontakt z placówką grecką i rozeznanie działalności inteligencji polickiej.
Wykona kpt. Z. K. do 30 IX 64
2. Spośród nauczycieli i inteligencji greckiej Szczecina pozyskać do współpracy opracowywanego kandydata A. N. posiadającego wyższe wykształcenie zdobyte w Polsce.
3. Wśród pracowników technicznych Stoczni Szczecińskiej pozyskać do współpracy opracowywanego kandydata K. T. z zawodu inżyniera, wywodzącego się z młodzieży polickiej.
Wykona kpt. Z. K. do 15 VIII 64
4. Opracować i pozyskać do współpracy t.w. – Greka wśród marynarzy PŻM w celu nawiązania kontaktu ze środowiskiem greckim w państwach kapitalistycznych.
Wykona Grupa IV Wydziału II do 30 IX 64
5. W porozumieniu z grupą portową WOP opracować i pozyskać dwóch t.w. spośród Greków zatrudnionych na barkach. Po pozyskaniu zostaną oni zatrudnieni na jednostkach kursujących do NRF i Holandii.
Wykona Grupa Portowa i Grupa IV do 30 X 64
6. Poszerzyć dotychczasowy stan kontaktów służbowych w środowiskach i skupiskach Greków zatrudnionych w Zarządzie Portu Szczecin.
Wykona Grupa Portowa do 30 VII 64
7. Na styku z obcymi marynarzami przy ul. Montwiłła pozyskać t.w. celem rozeznania działalności marynarzy greckich zawijających do Szczecina.
Wykona Grupa IX do 15 VIII 64
8. W porozumieniu z Grupą Portową WOP zapewnić sobie dopływ informacji o ewentualnym przyjeździe do Szczecina z-cy kapitana statku „Mazu Illias”, zastosować za nim obserwację zewnętrzną Wydziału „B” i podesłać t.w. „Otomos”. Wykona kpt. Z. K. do 30 VIII 64
9. Grupa IX Wydziału II o fakcie pojawienia się statku w Szczecinie z załogą godną naszego zainteresowania, systematycznie będzie informować SB KPMO w Szczecinie celem koordynowania przedsięwzięć z podsyłaniem współpracowników i obserwacją zewnętrzną wydziału „B”.
10. Zlecać zadanie t.w. ps. „Kleftis” periodycznego odwiedzania lokali uczęszczanych przez greckich marynarzy celem nawiązywania znajomości z ciekawszymi Grekami i rozeznania ich zainteresowań.
Wykona kpt. Z. K. do 30 VIII 64
11. Celem rozpoznania działalności części członków grupy dogmatycznej zatrudnionej w Spółdzielni Inwalidzkiej „Weteran” pozyskać do współpracy opracowywanego kandydata P. W.
Wykona kpt. Z. K. do 15 VII 64
12. Celem dokładnego rozeznania form działalności grupy dogmatycznej opracować i pozyskać do współpracy D. S. posiadającego wyższe wykształcenie i atrakcyj-

- ne dla obcego wywiadu miejsce pracy – geodezja. W perspektywie może być podsyłany ambasadzie greckiej.
Wykona kpt. Z. K. do 30 XI 64
13. Prowadzić aktywną obserwację agenturalną wśród przyjeżdżających i wyjeżdżających za granicę Greków, celem ujawnienia ewentualnych powiązań grupy dogmatyków z analogicznymi grupami na terenie państw kapitalistycznych i demokracji ludowych.
Wykona kpt. Z. K. do 30 VIII 64
 14. Podjąć kontakty z Grekami A. i P. zam. na terenie Polic, celem zapewnienia sobie dopływu informacji o dyskusjach prowadzonych w świetlicy i klubie greckim.
Wykona kpt. Z. K. do 15 VI 64
 15. Prowadzić rozmowę z Grekiem G. D. celem otrzymania szczegółowej relacji z wizyt jakie składał w ambasadzie greckiej. W/w zostanie wzięty pod uwagę do ewentualnego wykorzystania jako k.sł.
Wykona kpt. Z. K. i kpt. M. do 30 V 64
 16. Przeszkolić i podesłać do placówki greckiej z zadaniem rozeznania działalności pracowników ambasady t.w. ps. „Artur”.
Wykona kpt. M. do 30 VI 64
 17. Systematycznie podsyłać posiadaną agenturę i prowadzić ścisłą obserwację agenturalną osób, które odwiedzały ambasadę grecką celem uzyskania informacji o charakterze ich powiązań z placówką.
Wykona kpt. Z. K. do 30 VIII 64
 18. Celem rozeznania form i metod działalności prowadzonej przez policję w Grecji spowodować ściąganie przez t.w. ps. „Agis” i kontakt służbowy „Tryfon” członków rodziny na urlop do Polski.
Wykona kpt. Z. K. do 30 VIII 64
 19. W toku pracy z t.w. i k.sł. ujawniać Greków posiadających krewnych w państwach kapitalistycznych ze szczególnym uwzględnieniem NRF celem typowania i opracowania kandydatów do pozyskania, mających możliwości wyjazdu do tych państw.
Wykona kpt. Z. K. i Gr. IV do 30 XI 64
 20. Dokonać rozeznania wśród studiującej młodzieży greckiej Szczecina i Polic celem typowania i opracowania kandydatów do pozyskania na t.w.
Wykona Gr. IV Wydz. II do 30 VIII 64
 21. W kluczowych zakładach pracy Szczecina dokonać rozeznania co do ilości zatrudnionych tam Greków i w skupiskach tych zapewnić sobie dopływ informacji operacyjnych.
Wykona Gr. IV Wydz. II do 30 VIII 64
 22. Opracować plany wykorzystania t.w. „Kleftis” i „Agis” z uwzględnieniem ich silniejszego związania z nami.
 23. Opracować plany sprawdzenia i dopracowania t.w. „Jan” i „Tadek”, celem uaktywnienia ich współpracy z naszymi organami.
 24. W związku z dokonywaną paszportyzacją Greków z terenu Polic prowadzoną przez Sekcję Rejestracji Cudzoziemców planuje się:

- wyłonienie grupy ludzi nie stanowiących emigracji politycznej, a rodzinie powiązanych z Grecją do operacyjnego rozpracowania,
 - w toku rozmów zbierać informacje o Grekach powiązanych z placówką, marynarzami greckimi lub wykazującymi poglądy dogmatyczne celem zainteresowania się tymi osobami,
 - w prowadzonych dyskusjach z rejestrowanymi wykorzystać osoby chętnie informujące nasze władze i posiadające operacyjne możliwości oraz umiejętności, celem przedkładania jako kandydatów do pozyskania w charakterze t.w.
- Zadanie to zostanie zlecone do wykonania Sekcji Rejestracji Cudzoziemców.

starszy oficer operacyjny
SB KPMO Szczecin
kpt. Z. K.

kierownik Gr. IV Wydz. II
KWMO Szczecin
kpt. J. M.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, sygn. 0017/953, z. 1 z 6, *Plan operacyjnych przedsięwzięć do sprawy zagadnieniowej kryptonim „Przybysze” z 6 IV 1967 r.*

Szczecin 6 IV 1967

Plan realizować w ścisłej współpracy z Gr. III Wydz. III przy wspólnym wykorzystaniu t.w. po tym zagadnieniu. Aktywnie zainteresować się tymi osobami.
8 IV 67 (odręczny dopisek)

Plan przedsięwzięć operacyjnych do sprawy zagadnieniowej kryptonim „Przybysze”

W wyniku realizacji przedsięwzięć zawartych w planie z dnia 22 V 1964 ujawniono na terenie Polic szereg osób z grona bezpieczeństwa narodowości greckiej. Z analizy uzyskanych materiałów wynika, że istnieją następujące grupy bezpieczeństwa:

- osoby, które weszły w kontakt z Ambasadą Grecką w Warszawie,
- osoby powiązane rodzinie z Grekami zamieszkałymi w NRF,
- osoby o poglądach dogmatycznych.

W ostatnim okresie notuje się wzmożone tendencje powrotu do Grecji bezpieczeństwa narodowości greckiej zamieszkałych na terenie Polic. W tym celu coraz większa liczba Greków odwiedza Ambasadę Grecką, gdzie składają niezbędne dokumenty na wyjazd. Wg naszego rozeznania placówka grecka przy załatwianiu formalności związanych z powrotem do ojczyzny wymaga od poszczególnych interesantów podpisania deklaracji uwzględniającej wyrzeczenie się dawnej działalności politycznej i zobowiązanie niepodejmowania takowej w przyszłości. Ponadto przy

wypełnianiu ankiety ubiegający się o wyjazd obowiązany jest opracować szczegółowe dane o swej działalności politycznej i partyzanckiej, a także ludzi z nim związanych.

Wśród tych ludzi są osoby, które od szeregu lat ubiegają się o wyjazd, jednak dotychczas nie uzyskiwały wiza wyjazdowej, mimo częstego odwiedzania placówki. Z drugiej strony są wypadki, że niektórzy Grecy w stosunkowo krótkim czasie uzyskują zezwolenie i wyjeżdżają. Taka sytuacja miała miejsce z W. M.

Wobec powyższego zachodzi podejrzenie, że osoby ubiegające się od dłuższego czasu o wyjazd i często odwiedzające Ambasadę Grecką w Warszawie mogą być wykorzystywane do zbierania niezbędnych informacji interesujących pracowników placówki greckiej. Nadmienić należy, że ambasada posiada dokładne rozeznanie w sytuacji panującej w środowisku bezpieczeństwa z terenu Polic, oraz dysponuje aktualnymi wiadomościami odnośnie poszczególnych osób. Z drugiej strony nie stwierdzono by pracownicy placówki greckiej przebywali na terenie Szczecina lub Polic.

Do osób ubiegających się o wyjazd od dłuższego czasu należą:

– K. C. – figurant sprawy operacyjnego sprawdzenia kryptonim „Konstruktor” ubiegający się od roku o wyjazd. Zapoznał Attache handlowego, który ma kontakt i pomaga w pracy sekretarzowi ambasady – przedstawicielowi władz bezpieczeństwa Grecji.

– K. A., który od kilku lat ubiega się o wyjazd i często odwiedza placówkę grecką w Warszawie. Nigdzie nie pracuje a otrzymuje rentę partyjną jako członek PZPR.

– K. N. – N., posiadający hodowlę owiec. Skłonny do nielegalnego handlu dewizami i mięsem pochodzącym z nielegalnego uboju owiec.

Drugą grupę osób stanowią bezpieczeństwa powiązani z krewnymi zamieszkałymi na terenie NRF. W 1965 r. zanotowano przyjazd Greka T. W., który odwiedzał w Policach L. N. Przed przyjazdem z T. przeprowadzali rozmowę przedstawiciele niemieckiej policji na terenie Berlina Zachodniego. Podczas pobytu w Policach T. wykazywał zainteresowanie bezpieczeństwami posiadającymi krewnych na terenie NRF.

Krewnych na terenie NRF posiadają t.w. „Kleftis” i „Olimp”. Notujemy również wypadki, że niektórzy bezpieczeństwa odwiedzani są jednocześnie przez krewnych z Grecji i innych państw socjalistycznych. W ten sposób teren Polic staje się miejscem styku Greków zamieszkałych w różnych państwach.

Bezpieczeństwo utrzymują kontakty z greckimi marynarzami. Marynarze greccy wykorzystywani są do doręczania pomocy materialnej bezpieczeństwowcom zamieszkałym na naszym terenie.

Na terenie Polic istnieje grupa ludzi o poglądach dogmatycznych, popierających politykę chińską a negującą posunięcia Związku Radzieckiego i innych państw socjalistycznych (K. N., M. K., G. I., K. T., K. S., K. T.). Wymienieni stanowią zwartą grupę zbierającą się w mieszkaniu K. N., gdzie prowadzą dyskusje na temat zasłyszanych audycji chińskich i albańskich. Nie zanotowano dotychczas zewnętrznej działalności poza osobistymi dyskusjami na tematy polityczne zmierzające do wpajania słuszności polityki chińskich komunistów. Wizytę w Policach złożył aktywny działacz analogicznej grupy z Wrocławia (C.).

Celem rozpoznania działalności wyżej omawianych grup bezpieczeństwa narodowości greckiej zaplanowano realizację przedsięwzięć operacyjnych:

1. W porozumieniu z Wydziałem „W” KWMO Szczecin spowodować kilkumiesięczną inwigilację korespondencji listów przybyłych z terenu Polic do Ambasady Greckiej w Warszawie i odwrotnie, celem uchwycenia w szerszym zakresie bezpieczeństwa korespondujących z placówką.
Wykona T. S.
2. Poddać operacyjnej obserwacji wszystkie osoby aktualnie powiązane z placówką, celem wyłowienia bezpieczeństwa, którzy skłonni są informować o sytuacji panującej w środowisku greckim. Wśród tych osób wytypować ludzi do aktywnego rozpracowania w ramach spraw ewidencji operacyjnej.
Wykona T. S.
3. Poddać stałej obserwacji następujące osoby:
 - K. C. – w ramach sprawy operacyjnego sprawdzenia,
 - D. A.,
 - K. N. – N.,
 - L. K.,
 - L. N.Do obserwacji w/w wykorzystać systematycznie t.w. ps. „Olimp” i „Agis” oraz kontakty służbowe „Micios”, W. C., M.
Wykonają T. S. i Z. K.
4. W środowisku osób utrzymujących kontakt z placówką grecką w Warszawie wytypować i opracować bezpieczeństwa wywodzącego się z młodej generacji (nie skompromitowany lewicową działalnością), celem wykorzystania w kierunku ujawnienia zainteresowań personelu Ambasady Greckiej, bezpieczeństwa z terenu Polic.
Wykona T. S.
5. Opracować pod kątem wykorzystania operacyjnego w charakterze t.w. lub kontaktu służbowego bezpieczeństwa D. A. – laboranta z Ośrodka Zdrowia w Policach, mającego dotarcie do L. N. powiązanego z NRF.
6. Z chwilą uzyskania przez t.w. ps. „Kleftis” zaproszenia na czasowy wyjazd do NRF celem odwiedzenia ciotki, opracować przy pomocy Wydziału II KWMO plan wykorzystania w/w do realizacji zadań za granicą.
Wykona Z. K.
7. Wokół osoby C., zatrudnionego w Porcie Szczecińskim zapewnić sobie dopływ informacji o charakterze jego powiązań z marynarzami greckimi na terenie Szczecina. Uzgodnić w tej sprawie wspólne posunięcia z Grupą Portową Kontroli Ruchu Granicznego portu szczecińskiego.
Wykona T. S.
8. Podjąć na kontakt służbowy b. t.w. ps. „Jan”, celem rozpoznania działalności grupy dogmatyków z terenu Polic i systematycznego śledzenia ich zamierzeń w realizacji wytycznych organizacyjnych z terenu Szczecina i Wrocławia.
Wykonają T. S i Z. K.

9. Uzyskiwać informacje o działalności grupy dogmatycznej z terenu Polic, systematycznie dokumentować i informować I Sekretarza Komitetu Powiatowego PZPR, celem profilaktycznego przeciwdziałania.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, sygn. 0017/953, z. 3 z 6, *Informacja o niektórych negatywnych tendencjach i zjawiskach społeczno-politycznych w środowisku mniejszości greckiej województwa szczecińskiego z 1973 r.* (brak daty dziennej i miesięcznej)

Szczecin (brak daty dziennej i miesięcznej) 1973

Informacja: Niektóre negatywne tendencje i zjawiska społeczno-polityczne w środowisku mniejszości greckiej województwa szczecińskiego.

Tutejsze środowisko mniejszości greckiej, głównie starszej generacji jest poważnie zdeintegrowane w płaszczyźnie społecznej jak i politycznej. Znana polaryzacja poglądów występuje na tle perturbacji i zmian w rozwoju powojennego ruchu greckiego. Zanotowaliśmy też próby tworzenia się grup odcinających się od działalności komunistycznej, szermujących jednak hasłami politycznymi. Np. w Policach były nauczyciel grecki K. skupił wokół siebie ok. 50-300 zwolenników poglądów Grecji jako państwa neutralnego – bez komunistów. Młodzież grecka w przeważającej liczbie demonstrowała swą apolityczność. Zaobserwować można też zjawiska świadczące o degradacji społecznej wśród tej mniejszości, szczególnie w mieście Szczecinie (cynkciarstwo, prostytutka, uchylanie się od pracy).

Sytuacja społeczno-polityczna w tym środowisku jest nieustabilizowana. Brak jest faktycznego środowiska kierującego. Nie spełniają tej roli komórki Związku Uchodźców Politycznych, a to głównie z uwagi – jak to wynika z naszych źródeł informacji – indolencji Zarządu Głównego poświęcającego uwagę tylko do formalnej strony swej działalności. Brak jest przemyślanego, integrującego środowisko programu politycznego. Negatywne tego skutki dają się szczególnie zauważyć wśród młodzieży greckiej. Penetracyjne oddziaływanie Zachodu w tej sytuacji jest szczególnie ułatwione. Nie zanotowaliśmy działalności zewnętrznych dywersyjnych ośrodków politycznych wśród mniejszości greckiej na naszym terenie. W ostatnim okresie rozszerzyły się różne formy kontaktów z Zachodem jak:

- poprzez marynarzy statków greckich zawijających do Szczecińskiego Portu,
- wymianę korespondencji z Grekami zamieszkałymi w pobliskich krajach kapitalistycznych (Szwecja, NRF) zdarzają się przypadki, iż stamtąd przesyłają na nasz teren prasę grecką,
- wzmożony ruch turystyczny Greków, między innymi członków rodzin mających znajomych z Grecji, krajów skandynawskich i NRF.

Generalnie w tutejszej mniejszości greckiej nie zachodzą procesy asymilacyjne ze społeczeństwem polskim. Przypadki zawieranych małżeństw mieszanych nie naruszają bynajmniej reguły. Wręcz odwrotnie – o świadomej izolacji od społeczeń-

stwa polskiego świadczą następujące liczby i fakty. W woj. szczecińskim mamy 823 Greków na prawach bezpieczeństwa, w tym 113 osób w wieku do 16 lat oraz 57 osób w wieku 16-18 lat. Ci ostatni nie posiadają nawet dowodów cudzoziemca. W bieżącym roku 12 z nich dopełniło tego obowiązku, lecz znamienne jest, że żadna z tych osób nie wyrażała aprobaty na przyjęcie polskiego obywatelstwa. Nietrudno zauważyć, że odcięcie się od społeczeństwa polskiego jest w dużej mierze udziałem młodzieży tej mniejszości. Uważa się ona nadal za kontynuatora uchodźstwa politycznego w obcym państwie w oczekiwaniu na powrót do swej ojczyzny.

Wg niesprawdzonych danych propagatorem takiego stanowiska wśród młodzieży greckiej ma być syn przewodniczącego Zarządu Głównego Uchodźców Politycznych – Z. Nasze osobowe źródła informacji wysuwają tezę, iż częściową odpowiedzialność za taką postawę ponosi Związek Uchodźców Politycznych, który w drodze nakazów usiłował załatwić tak drażliwą sprawę. Należy dodać, iż młodzież grecka szeroko komentuje pogłoski o mającej nastąpić powszechnej amnestii w Grecji dla uchodźców politycznych. Konsekwencją takiego stanowiska dużej części mniejszości greckiej jest prężny trend reemigracyjny (dot. generacji uchodźców politycznych) i emigracyjny (dot. młodzieży greckiej urodzonej w Polsce).

Wśród starych komunistów jest to tendencja w sferze wyrażanych nadziei powrotu do ojczyzny, którą chcieliby widzieć jako państwo o ustroju o jaki walczyli. Młodzież natomiast widzi możliwości emigracji do Grecji w sferze rzeczywistości. Rolę inspiratora tych wyjazdów przejęła na siebie ostatnio Ambasada Grecka w Warszawie. W listopadzie ubiegłego roku zanotowaliśmy pierwszy przypadek na terenie województwa wydania paszportu z prawem wyjazdu do Grecji przez Ambasadę tego kraju dla całej rodziny bezpieczeństwa greckich. Fakt ten świadczy, iż Ambasada ta prowadzi rozpoznanie chętnych do wyjazdu.

Notujemy też wśród młodzieży greckiej sporadyczne wyjazdy z Polski. Częstsze są ich próby i zamierzenia. W ostatnim roku mieliśmy 2 przypadki wykorzystania zagranicznych wyjazdów turystycznych w celu ucieczki z kraju. Wśród młodzieży zanotowaliśmy jednostkowe fakty zdobywania wykształcenia w Polsce, wyłącznie pod kątem zdobycia lepszej pozycji społecznej po wyjeździe do Grecji.

Praca operacyjna na odcinku rozpoznania w środowisku mniejszości greckiej jest niezadowolająca. SB KPMO w Szczecinie kontroluje najliczniejsze środowisko ludności greckiej zamieszkałej w Policach. Prowadzi 1 sprawę obiektową oraz 2 kwestionariusze ewidencyjne. Na kontakcie tej jednostki jest 3 t.w. oraz 5 kontaktów obywatelskich reprezentujących starszą generację o ograniczonych możliwościach dotarcia do środowiska młodzieżowego. Obok KPMO Szczecin pracę rozpoznawczą na tym odcinku w bardzo ogólnym zakresie prowadzi sekcja operacyjnego rozpoznania cudzoziemców tutaj. Wydziału Paszportów.

Spod kontroli operacyjnej uchodzi nam problem styku Greków z załogami statków greckich oraz turystami tej narodowości zamieszkałymi w krajach zachodnich. Brak jest też rozpoznania kontaktów młodzieży greckiej z Zachodem i form oddziaływania na nią. Przejściowo Wydział III wskutek trudności kadrowych nie jest w odpowiednim stopniu przygotowany na zorganizowanie ofensywnej pracy operacyjnej na tym odcinku.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu, sygn. 0017/953, z. 1 z 6, *Plan przedsięwzięć operacyjnych do sprawy obiektowej kryptonim „Przybysze” z 26 IV 1975 r.*

Szczecin 26 IV 1975

Plan przedsięwzięć operacyjnych do sprawy obiektowej kryptonim „Przybysze”

I. Analiza sytuacji politycznej w środowisku greckim.

Po upadku Junty Czarnych Pułkowników nastroje w środowisku greckim na terenie powiatu Szczecin zmieniły się radykalnie. Większość Greków w chwili obecnej wyraża gotowość do wyjazdu do Grecji jak tylko będą ku temu warunki. Dużo też osób chciałoby wyjechać tam na urlop i sprawdzić sytuację przed ostateczną decyzją. W związku z powyższym faktem Ambasada Grecka w Warszawie odwiedzana jest obecnie masowo przez obywateli greckich, którzy zgłaszają się tam po odbiór i wypełnienie ankiet celem uzyskania wizy na urlop do Grecji. Pracownicy ambasady wypytując sondują nastroje i sytuację polityczną w środowisku greckim w Polsce.

Obecnie z terenu Polic 3 rodziny greckie w ilości 10 osób otrzymały paszporty greckie i starają się o wyjazd na pobyt stały.

O wiele łatwiej otrzymują wizę członkowie frakcji rewizjonistycznej (wielu rewizjonistów wyjechało już z Czechosłowacji i Rumunii). Po przyjeździe do Grecji wraz z tamtejszymi rewizjonistami przy wykorzystaniu środków masowego przekazu szerzą kampanię oszczerczą przeciwko KPG i Związkowi Radzieckiemu. Operacyjnie zostało ustalone, że Ambasada Grecka bardzo dobrze orientuje się w nastrojach w środowisku greckim Polic i Szczecina, zapoznana z działalnością osób związanych z organizacją partyjną i Związkiem Uchodźców. Są w posiadaniu danych dotyczących dużej ilości Greków z nazwiskami i krótką charakterystyką.

II. Ocena kontrwywiadowcza.

Informacje uzyskane przez Ambasadę Grecką mogą być uzyskiwane poprzez własną sieć agenturalną w środowisku greckim, poprzez informatorów Greków starających się o wyjazd do Grecji lub poprzez bezpośredni kontakt pracowników ambasady z greckim środowiskiem i jego penetrację.

III. Możliwości operacyjne.

W chwili obecnej posiadamy dotarcie do środowiska greckiego i jego rozpoznanie poprzez dwa źródła informacji t.w. oraz kilka kontaktów operacyjnych. Rozpoznanie i sondaż prowadzimy również na bieżąco podczas załatwiania spraw paszportowych przez Greków w miejscu pracy.

IV. Kierunek rozpracowania.

W oparciu o dotychczas zebrane materiały kierunek rozpracowania będzie dążył do ustalenia sposobu zbierania informacji w terenie przez Ambasadę Grecką na temat Greków i ich środowiska. Zainteresowanie się w porozumieniu z GPK Port Szczecin Grekami pracującymi w porcie z greckimi marynarzami oraz kontaktami między nimi. Poddać stałej obserwacji osoby szczególnie często odwiedzające ambasadę lub będące odwiedzanymi przez osoby obce.

V. Plan przedsięwzięć operacyjnych.

1. Ustalić poprzez źródła informacji osoby starające się o wyjazd do Grecji, w tym odwiedzające ambasadę, poddając je operacyjnej obserwacji.
2. Spowodować inwigilację korespondencji (Ambasada – Police i odwrotnie).
3. Opracować kandydata na t.w. celem podesłania go do Ambasady Greckiej celem ustalenia formy zbierania informacji przez ambasadę.
4. Zapewnić dopływ informacji w porozumieniu z GPK Szczecin na temat powiązań i kontaktów pracujących w porcie Greków z marynarzami greckimi.